

Μελέτη χειρογράφου 700 ετών αποκαλύπτει την αληθινή ταυτότητα κορυφαίου Βυζαντινού ζωγράφου

/ [Παιδεία και Πολιτισμός](#)

Τεχνικές επίλυσης εγκλημάτων που εφαρμόστηκαν σε ένα μεσαιωνικό εικονογραφημένο χειρόγραφο στο Παρίσι ίσως έχουν λύσει ένα αιώνιο μυστήριο: την πραγματική ταυτότητα ενός κορυφαίου Βυζαντινού ζωγράφου, ο οποίος προσέδωσε ανθρώπινη διάσταση στην αυστηρή ιερότητα της Ορθόδοξης θρησκευτικής τέχνης.

Σύγχρονος του Τζιότο, που θεωρείται ο πατέρας της δυτικής ζωγραφικής, ο καλλιτέχνης που είναι γνωστός ως Μανουήλ Πανσέληνος υπήρξε εξίσου επιδραστικός σε μια εντελώς διαφορετική παράδοση, η οποία παραμένει κατά κύριο λόγο αγνοημένη στη Δύση.

Ωστόσο, τίποτα δεν είναι γνωστό για τη ζωή του, και οι μελετητές πλέον πιστεύουν ότι το όνομα «Πανσέληνος» ήταν ένα παρατσούκλι που τελικά αντικατέστησε το πραγματικό όνομα του καλλιτέχνη, το οποίο πιθανότατα ήταν Ιωάννης Αστραπάς από τη Θεσσαλονίκη.

Όπως γράφει το «Associated Press», η τέχνη του Βυζαντίου, που κοσμεί εκκλησίες στην Ελλάδα, τη Σερβία και άλλες Ορθόδοξες χώρες, ξεχωρίζει για τον αυστηρό φορμαλισμό των επιμηκυμένων, επιβλητικών αγίων, των σχεδόν κυβιστικών βουνών και των ελαφρώς μελαγχολικών Παναγιών.

Τα έργα που αποδίδονται στον Πανσέληνο, από τα τέλη του 13ου έως τις αρχές του 14ου αιώνα, θεωρούνται τα καλύτερα που δημιουργήθηκαν σε μια αυτοκρατορία που εκτεινόταν μεταξύ Ευρώπης και Ασίας και διήρκεσε από την πτώση της Ρώμης έως την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς το 1453.

Οι ιστορικοί τέχνης υποπτεύονταν από καιρό ότι το όνομα μπορεί να προέκυψε ως παρατσούκλι για κάποιον από τη λεγόμενη Μακεδονική Σχολή ζωγραφικής, με έδρα

τη Θεσσαλονίκη.

Πρόσφατη έρευνα από έναν Έλληνα μοναχό και γλωσσολόγο συνέδεσε τον «Πανσέληνο» με τον ζωγράφο της Μακεδονικής Σχολής Αστραπά. Τώρα, η ειδικός γραφής Χριστίνα Σωτηράκογλου ταύτισε γράμματα από ένα χειρόγραφο που αποδίδεται στον Αστραπά με χαρακτήρες σε έναν τοιχογραφικό πίνακα σε εκκλησία της Βόρειας Ελλάδας, που από καιρό θεωρούνταν το καλύτερο έργο του Πανσέληνου.

Ο πατέρας Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης υποστηρίζει ότι οι έρευνες της Σωτηράκογλου και οι δικές του «αποδεικνύουν ξεκάθαρα» την ταυτότητα του Πανσέληνου.

«Ο Πανσέληνος ήταν πραγματικό πρόσωπο, και το όνομα ήταν απλώς το παρατσούκλι με το οποίο έγινε γνωστός ο Ιωάννης Αστραπάς», δήλωσε στο «Associated Press».

Ο Κωνσταντίνος Βαφειάδης, καθηγητής Βυζαντινής Τέχνης στην Αθήνα, ανέφερε ότι βρίσκει αξιόλογη τη θεωρία του παρατσουκλιού και τη σύνδεση με τον Αστραπά, αν και περισσότεροι από έναν ζωγράφοι φαίνεται να συμμετείχαν στο έργο του Πρωτάτου.

«Συμφωνώ ότι μέρος των έργων αποδίδεται στον Ιωάννη Αστραπά», δήλωσε. «Αλλά μένει πολύ έδαφος για μελλοντική έρευνα γύρω από αυτό το πρόσωπο, καθώς άλλα μνημεία του Αγίου Ορους της ίδιας περιόδου δεν έχουν ακόμη επαρκώς δημοσιευθεί».

Ο «Πανσέληνος» και οι σύγχρονοί του συνδέονται με μια αναγέννηση στην Ορθόδοξη τέχνη, η οποία αναβίωσε φόρμες και τεχνικές της αρχαιότητας. Οι εκφράσεις των προσώπων απέκτησαν μεγαλύτερη ανθρώπινη διάσταση, ενώ δόθηκε περισσότερη προσοχή στις αναλογίες και την προοπτική στη σύνθεση.

Ο πατέρας Κοσμάς περιέγραψε τον Αστραπά ως έναν «εξαιρετικά ταλαντούχο ζωγράφο... με εκτεταμένες γνώσεις, που συνδύασε αρμονικά τον αρχαίο, κλασικό κόσμο με την Ορθόδοξη Βυζαντινή πνευματικότητα».

«Και αυτό... κάνει το έργο του μοναδικό παγκοσμίως», πρόσθεσε.

Οι υπογραφές καλλιτεχνών ήταν σπάνιες την εποχή εκείνη, αν και μερικές διασώζονται από μέλη της οικογένειας Ασπραπά. Δεν υπάρχει καμία από τον «Πανσέληνο».

Το νήμα ξεκίνησε με παλαιότερη έρευνα που συνέδεσε τον Ασπραπά με τον καλλιτέχνη και μελετητή που έγραψε και εικονογράφησε τον Κώδικα Μαρτσιανό GR 516, ένα ελληνικό χειρόγραφο του 14ου αιώνα. Μεταξύ των εικονογραφήσεων υπήρχε και μια πανσέληνος.

Για τον πατέρα Κοσμά, αυτό αποτέλεσε την κύρια απόδειξη.

Η Σωτηράκογλου ανέφερε ότι λόγω της απαγόρευσης εισόδου των γυναικών στο Άγιον Όρος, αναγκάστηκε να μελετήσει τις τοιχογραφίες του Πρωτάτου από φωτογραφίες. Σημαντικές ομοιότητες βρέθηκαν στο γράμμα Φ, καθώς και σε άλλα γράμματα, που έκαναν πιο εύκολη την ταυτοποίηση.

«Νομίζω ότι ο καλλιτέχνης απέκτησε πλέον την πραγματική του ταυτότητα», είπε ο πατέρας Κοσμάς.

Φωτογραφίες: Η Χριστίνα Σωτηράκογλου, ειδικός σε θέματα γραφής, παρατηρεί βυζαντινούς πίνακες ζωγραφικής βασισμένους σε φωτογραφικά αποτυπώματα, στο γραφείο της, στη Θεσσαλονίκη, Σάββατο 30 Νοεμβρίου 2024. (AP Photo/Γιάννης

Παπανίκος)

Πηγή: [ekirikas](#)